

ТРАДИЦІЇ ГАЛИЦЬКОЇ ГОВІРКИ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

Процюк Т., Сиротинський Ю.

Національний університет «Львівська політехніка»

Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Кафедра інформаційних систем та мереж

tantordragon@gmail.com; hefestsbunker@gmail.com

Науковий керівник – **Василишин І. П.**, к. ф. н., доц., доцент кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка»

Одним із пунктів, який зацікавлює туристів у Галичині та, зокрема, у Львові, є місцева говірка. Автентичні вивіски на площі Ринок запрошують до закладів поласувати *леґумінами*, діти гасають на *роверах*, а закохані парочки ходять на *шпацер*. Однак легендарна галицька говірка майже зникла з повсякденного вжитку в Україні, закріпившись, проте, в мові «представників третьої хвилі еміграції 1940-х-1950-х рр.» [2].

З історичних причин, у Галичині українська мова набула свого особливого колориту. Насамперед, це пов'язано з тим, що Галичина ніколи не перебувала в складі Російської імперії, а отже, і мова не зазнала такого утиску, який спіткав її в інших регіонах України. Крім того, особливий вплив на розвиток галицької говірки мало те, що галичани часто контактували з австрійцями та поляками. Проте через русифікацію регіонів України радянською владою, галицька говірка вийшла з ужитку на теренах України. Натомість, вона чудово себе почуває в Північній Америці. Цьому сприяло декілька факторів: одним із найважливіших є те, що українська мова не піддавалася там русифікації та утиску, завдяки чому носії могли вільно спілкуватися рідною мовою, а по-друге, мова завжди з часом видозмінюється, проте в діаспорі вона не так швидко розвивається, що сприяє збереженню оригінального звучання говірки. Крім того, багато мігрантів з України походили саме із західних регіонів, тому навіть якщо і були деякі вихідці, наприклад, з Центральної України, то вони як-не-як переймали галицький стиль мовлення – «галицький балак» [1].

Особливості збереженої в Північній Америці автентичної галицької говірки видно в порівняльному аналізі фонетичних, акцентуаційних, морфологічних, лексичних, стилістичних та інших норм.

1. Для діаспори є характерним наголос на першому складі, тоді як в українській літературній мові прийнято наголошувати передостанній або останній склад: *була* – *була́*; *пишу* – *пишу́*; *роблю* – *роблю́*; *кажу* – *кажу́*; *читання* – *читан́ня*; *подушка* – *поду́шка*; *Олег* – *Оле́г*.

2. Додаткове «й». Слова *дванадцять*, *тринадцять*, і т. д. вимовляють із додаванням звуку «й». Таким чином це звучить, як *дванайцять*, *тринайцять*. Сьогодні такі форми можна почути тільки від людей старшого покоління у Західній Україні.

3. Губний звук [в]. Ще одна особливість галицької говірки – уживання голосного нескладотворчого [ў] замість [в]. Наприклад, *правда* – [*праўда*]; *кров* – [*кроў*]; *сів* – [*с'іў*].

4. Звук [в] уживається також замість звуку [л]. Наприклад, слово *казала* звучить у діаспорі, як [*сказáва*]; *зробила* – [*зробíва*].

5. У діаспорі звуки «с'» та «ц'» вимовляються трохи інакше, ніж в Україні. Так, *с'* звучить більше, як *ш'*. Наприклад, *Ковальська* замість *Ковальська*; *львівський* замість *львівський*, *всі* замість *всі*; *ц'* звучить ближче до *ч'*. Наприклад, *танчы* або *бабчя* замість *танці* і *бабця*. Це ще досі частково збереглося серед старшого покоління в галицьких селах.

6. Іноземці, а також деякі діаспорці, мають проблеми з вимовою звуку «г», оскільки він відмінний від англійського «h». Можливо, річ у тому, що цей звук колись вимовлявся по-іншому в Галичині, або це просто вплив англійської мови. Оскільки літера «г» була заборонена в радянські часи, зараз вона дуже рідко вживається в Україні. Однак поволі вона починає повертатися в деяких словах. У діаспорі ця літера існувала завжди, тому і звук вживається частіше. Наприклад, у таких словах, як *гітара*, *газета*, *балаган*, *оригінально*, де в українській мові вживають звук «г».

7. Також більш поширеною в діаспорі є літера «ф». Існує версія, що такого поширення ця літера набула через вплив польської та німецької мов: ф-п: *фляшка* – *пляшка* (нім. *die Flasche*), *картофля* – *картопля*, *Стефан* – *Степан*; ф-кв: *фасоля* – *квасоля* (від грец. *φάσηλος*, яке перейшло в латин. *phaseolus*); ф-хв: *фіртка* – *хвіртка*, *филина* – *хвилина*, *фіст* – *хвіст*, *фаліти* – *хвалити*, *фороба* – *хвороба*; ф-х: *шүфляда* – *шүхляда* (з австр., нім. *Schubfach* або *Schublade*), *футро* – *хутро*.

8. Ще одна відмінність, яку можна почути в діаспорі – уживання «и» замість «і» в деяких закінченнях. Наприклад, у давальному відмінку чоловічого роду (*-ови* / *-ові*): *братови* – *братові*, *синови* –

синові, Данилови – Данилові; а також у закінченнях родового відмінка іменників жіночого роду (-ости / -ості, -и / -і): мудрости – мудрості, радості – радості, любови – любові, крові – крові.

9. Форму зворотних займенників сьогодні найчастіше можна почути в Україні в запитанні: «Як ся маєш?», а, особливо, у різдвяному вітанні: «Христос ся рождає», хоча в українській літературній мові більш уживаний інший варіант вітання – «Христос народився». Зворотні займенники в українській мові перейшли у форму суфікса «-ся» або «-сь». Є також зворотний займенник «себе», який стоїть перед дієсловом. Три варіанти (лише два останні поширені в Україні): Як ся почуваш? Як себе почуваш? Як почувашся?

10. Приклади з лексики галицької говірки та сучасної української мови [3; 4]: андрути – вафлі, апáрат – фотоапарат, батяр – хуліган, брама – ворота, бурак – буряк, важне – важливо, вінда – ліфт, вуйко – дядько, вчѐра – вчора, горячий – гарячий, емеритура – пенсія, желіско – праска, жовнір – солдат, здоровля – здоров'я, калабаня – калюжа, канапа – диван, капці – тапочки, кілько – скільки, кнайпа – паб, ковнір – комір, морва – шовковиця, обцаси – каблуки, однострій – форма, пігулка – таблетка, сидження – сидіння, тета – тітка, філіжанка – горнятко.

Література

1. Гевко В. Галицький балак як латина – мова людей, котрих вже не є. URL: <http://lviv1256.com/lists/halyts-kyu-balak-iak-latyna-mova-liudey-kotrykh-vzhe-ne-ie/> (дата звернення 25.03.2019).

2. Ковальська А. Зникнення галицького акценту і як він зберігається в діаспорі. URL: <https://forgottengalicia.com/znyknennia-halytskooho-aktsentu/> (дата звернення 25.03.2019).

3. Назарук Ю., Борковський А. Гвара. Автентична Львівська Абетка. – «Лілея-НВ». URL: <https://issuu.com/grycja/docs/gvara> (дата звернення 27.03.2019).

4. Словник: Діаспорська мова. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1mTZ6S7x25KfU QuPSa5iz82IWMF4dNbjQn4MsQQ_n7u8/edit#gid=0 (дата звернення 28.03.2019).